

Vasile Ernu

Mică trilogie a marginalilor

IZGONITII

POLIROM
2019

Cuprins

Precizări..... 7

Prima carte

Teritoriu și timp

Memorie și uitare	27
Orașul de dincolo de geografie.....	35
Sunetele orașului Chișinău	41
Orașul măcelului.....	57
Casa nr. 13.....	67
Agentul K. la Chișinău	85
Cneazul Urusov, ministrul, jurnalistul și medicul	103
Istoria lui Fima Măcelarul sau despre mită	125

Cartea a doua

Spre Noul Ierusalim

Aaron între <i>şlemil</i> și <i>şlimazl</i> , între binecuvântare și blestem.....	143
Seminaristul – tânărul preot în căutarea noului păcat salvator.....	163
Moda ca <i>Zeitgeist</i> : conflictul dintre icoana lui Rubliov și pătratul lui Malevici	179
Sara și Ezra: în căutarea unor lumi noi	191
La Petersburg, la Petersburg!.....	207
Teroriștii, intelectualii și visurile.....	223

Spre Elveția – fericirea e în altă parte.....	243
Aaron și Zev – ultimii fii ai lui Macabei.....	263
„O, dacă ar fi tot poporul numai profeti“	281
În loc de final: poveștile bunicilor.....	291
<i>Mulțumiri</i>	299

Aveau loc accidente din diverse cauze. Cum evreii controlau o bună parte din meserii și comerț, erau supuși, firește, și unui număr imens de taxe. Și nu doar taxele îi apăsau, ci și numeroasele legi restrictive din cauza cărora aveau un statut inferior față de celelalte grupuri entice, supuse și ele la presiuni. De aceea mulți negustori apelau la soluții alternative, la limita legii sau chiar încălcând-o.

Însă aproape nimic nu era stabil. Stabilă era doar nedreptatea. Dar se putea și mai rău. Din cînd în cînd apăreau o multime de taxe locale pentru comunitatea evreiască, lucru care stîrnea uneori nemultumirea sau furia, iar alteori adevărate răbufniri care devineau amenințătoare. Puterea comunității era însă prea mică în fața puterii impresionante a statului, cu aparatul său biocratic bine păzit de poliție și jandarmerie. De Ohrana nu mai vorbim: ea se ocupa de zonele speciale și, mai nou, de tineri.

Dar toate acestea puteau fi trecute cu vederea. Comunitatea se împărtea și ea în mai multe pături sociale: de la o multime foarte săracă la o clasă de mijloc nu foarte mare, dar ceva mai avută, și pînă la marii afaceriști. Pentru a fi scutiți de presiunile legale și de diversele taxe și restricții, mulți dintre marii afaceriști treceau la creștinism. Pentru evreii foarte bogăți, aceste legi funcționau altfel: cei din ghildele superioare, cu foarte mulți bani, erau supuși unor presiuni mult mai mici.

Toți se obișnuiseră însă să suporte aceste taxe și legi ca pe un soi de contract social, chiar dacă foarte nedrept. Ei spuneau: „Noi sîntem dispuși să plătim toate taxele și impozitele posibile și imposibile, cu o

singură condiție: să ne protejați viața și să ne dați puțin răgaz și tihna să ne tragem sufletul după atîta fugă și prigoană prin Europa“. Aici era ca un popas în lunga lor hălăduire prin lume și timp, pînă cînd Dumnezeul lor avea să-i readucă pe pămîntul făgăduinței pe care-l pierduseră. Ei doreau să aibă un răgaz înainte să pornească din nou spre „țara lor“. Chiar dacă unii uitaseră deja de asta.

Aici, în Est, au găsit această protecție. Însă era înselătoare. Statul țarist își respecta doar parțial promisiunea de pace socială, încercînd să organizeze lucrurile în aşa fel încît relațiile dintre diversele grupuri sociale și evrei să fie mereu încordate. Evreul, numit în popor peiorativ *jid*, trebuia să știe, să simtă că viața lui este mereu în pericol. Nici un evreu nu era protejat atît cît să poată dormi liniștit. Acest sentiment era poate unic: celelalte pături sociale și etnii din zonă nu îl aveau. Existau pături sociale foarte sărace, cu o viață foarte grea, însă nu simteau acea frică permanentă că viața le e în pericol. Acest sentiment nu-l găsim la coloniștii germani, la greci sau la bulgari. Oare totul era din cauza religiei unice a evreilor? Oare stigmatul religios de mii de ani îi urmărea și aici?

Mai exista o presiune imensă, dincolo de toate taxele și temerile. Era mita. Mita există de cînd lumea și pămîntul, iar în Rusia țaristă era asemenea Duhului Sfînt: sălășluia peste tot. Era sufletul vietii comerciale, birocratice și legale. Nimic nu se mișca fără acest duh al lumii, corupția, mita care ungea tot. Și ea se manifesta în cazul comunității evreiești prin alte taxe neformale, dar convenite sau subînțelese. Mita era ca un al doilea contract social, neoficial, dar fundamental.

Birocratul își primea pachetul sau plicul în funcție de puterea pe care o avea. Omul cu legea primea la rîndul lui plata și pachetul în funcție de ce rezolva și de ce-i oferea comanditarul. Diverși inspectori și gestionari mărunți își luau și ei partea în conformitate cu funcția și serviciul oferit. Polițistul trecea regulat pe la dugheana unuia, pe la măcelăria altuia și-și ridică pachetul sau plicul, după serviciile pe care le făcea. Din munca evreului trăiau mulți: familiile erau mari – și ale evreilor, dar mai ales ale funcționarilor.

Mita era un soi de recunoaștere a rangului social: o simplă relație de putere și recunoaștere care devenea un mecanism economic util ambelor părți, în contextul inegalității legale și economice.

De bandiți nu mai zicem nimic, ei erau cei mai nevinovați în toată povestea. Oricum, Chișinăul nu era Odessa nici în ce privește banii, nici în ce privește bandiții. Toți bandiții erau la Odessa, iar Chișinăul era un fel de suburbie îndepărtată a marelui oraș de pe malul mării. Ei ajungeau aici doar cînd fugneau de poteră și de Ohrana sau cînd aveau chef de alte distracții. Pentru bandiții din Odessa, Chișinăul era un buzunar prea mic. Fluxul era mai degrabă invers: micii bandiți de la Chișinău fugneau la Odessa, care le oferea o cu totul altă clasă și alte perspective financiare.

Să revenim însă la povestea noastră: mita. Dacă într-o zi cuiva i-ar fi trecut prin cap să pună capăt acestui fenomen devenit uzanță și practică cotidiană, Imperiul Țarist s-ar fi dizolvat cu siguranță. Nu ar fi rezistat unei asemenea lovitură. Oricum, toti, de la țar pînă la ultimul iobag, erau convinși că mai degrabă vine sfîrșitul lumii decît să fie stopate mita și corupția

în Sfânta Rusie. Cum spunea faimosul rabin din Odessa: în Rusia este mult mai ușor să găsești un sfînt decât un om cinstit. Dar asta era doar o vorbă, nu s-a adevărat niciodată.

Cert este că Rusia imperială se sprijinea pe cîteva lucruri: armată, poliție, Ohrana și, poate cea mai importantă dintre toate, birocrația imperială. Birocrația imperială era o mașinărie teribilă: foarte bine organizată, eficientă pentru sine, foarte devotată și supusă curții țariste și extrem de bine ierarhizată. Birocrația Rusiei imperiale era construită ca o adevărată structură de caste: pe cin, pe rang. Și era răsplătită ca atare. Cinul era ca o castă, se putea trece dintr-o castă în alta, dar destul de greu. Fiecare își știa locul și se supunea cu sfîrșenie celor din rangul superior. Această ierarhie era bine reglementată nu doar legal și finanțiar, ci și vizual: haine, uniforme, epoleti etc.

Ei bine, toată ierarhia superioară trăia parțial din averile sale – membrii ei dețineau pămînturi și proprietăți immense, precum și funcții pe care le obținuseră ca slujitori fideli ai țarului și imperiului. Pentru ei existau o legislație specială și scutiri de taxe. Însă aveau și un venit suplimentar: mita și corupția sub diversele lor forme. În Rusia țaristă, în secolul al XIX-lea a fost editat inclusiv un manual despre „Cum să dai și cum să iezi mită corect“. A apărut neoficial, dar puterea a închis ochii și el circula peste tot. Ei bine, taxele și serviciile neoficiale impuse anumitor cinuri, mai ales inferioare, erau practic o a doua formă de ierarhizare a scheletului birocrației imperiale. Nivelul mitei corespundeau funcției cinului, pentru că cinul și funcția îți dădeau puterea de a decide într-o anumită problemă.

Această ierarhizare aproape perfectă, precum și ungerea mecanismelor cu mita pe care o dădea majoritatea populației – păturile de jos, negustorii și mica burghezie – confereau putere și măreție imperiului. În asta consta forța, dar și slăbiciunea lui.

Modul în care funcționa mita în relația dintre slujbașii statului și evrei avea un punct nevralgic. Evreii acceptau și aceste taxe neoficiale. Familiile lor trebuiau să trăiască cumva. Totul însă trebuia să aibă o limită și o logică. Trebuia să existe o înțelegere prealabilă, ca un contract acceptat tacit de ambele părți – nesemnat, dar acceptat.

De multe ori, în aceste mecanisme intervenea haoșul, pentru că unii nu respectau convenția. „Taxele negre“ nu trebuiau să devină abuzive. Dar la un moment dat slujbașul nu mai respecta înțelegerea și schimba regula jocului. Venea, de exemplu, să ridice mai multă marfă decât de obicei fără nici o explicație. Sau venea nu o dată pe săptămînă sau pe lună, cum era înțelegerea, ci de mai multe ori. O astfel de situație creștea nervozitatea și supărarea evreului, care uneori își amintea că e fiul lui Israel.

E bine știută povestea lui Fima Măcelarul, care era cunoscut în tot orașul și de la care se aprovizia toată lumea bună, începînd cu mahalalele dinspre rîul Bîk și pînă la Aleksandrovskaia și chiar pînă la Fontannaia. Fima Măcelarul era măcelarul perfect.

Fima era un bărbat masiv, cu o forță teribilă. Se spunea că putea să ducă și o vacă pe sus de unul singur. El se ocupa de toate: tăia animalul cu viteza unui ucigaș profesionist. Îl tranșa singur, indiferent dacă era vită sau miel, cu o dexteritate uimitoare. Știa unde

și cum se taie fiecare mădular. Nici un mușchi, nici un os nu-i erau necunoscute. Era un adevărat magician al măcelăriei. Toti veneau la el cu multă încredere și plăcere.

Fima Măcelarul era însă un om pe cît de mare, pe atît de blajin. Părea un om liniștit, care știa să spună o vorbă bună și chiar să glumească cu clienții lui. Dar nu era prea vorbăret; era măcelar, nu negustor.

S-a întîmplat ceva între Fima și polițistul de cartier. Fima îi hrănea pe polițist și pe toată familia acestuia. În fiecare săptămînă, polițistul își lua pachetul gata pregătit. Intra, se salutau și ridică pachetul care-l aștepta gata ambalat, numai bun de dus acasă soției să facă ceva gustos.

La un moment dat s-a întîmplat ceva neobișnuit, ceva ce avea să rămînă în istoria orașului ca o poveste de spus copiilor. Se pare că polițistul a venit să ridice încă un pachet la doar două zile după ce îl luase pe primul. Oare uitase că își luase pachetul săptămînal? Nicidecum, căci Fima Măcelarul era om precaut și l-a lămurit:

— Stepan Petrovici, pachetul a fost servit acum două zile și sper din tot sufletul că i-a plăcut familiei și a fost cu folos. Astăzi pachetul este pregătit pentru altcineva. Rămîne cum am stabilit.

Stepan Petrovici, polițist cu vechime și care a cam prins la seu, cum se spunea pe acolo, a rîs tare, arătant.

— Fima, nu-mi spui tu mie când să vin și cât să iau. Eu iau de la tine tot ce mi se cuvine și când vreau, a zis el și a întins mâna spre pachetul de pe tejghea.

— Și eu de ce-aș fi obligat să te servesc în aceste condiții, Stepan Petrovici? Eu îmi fac meseria, faceți-vă